

Verspreidbladig goudveil (*Chrysosplenium alternifolium*) werd volop in april 1994 aangetroffen op een oud, opengewaaid griendperceel in de Brabantse Biesbosch.

Verspreidbladig goudveil en Tongvaren in de Biesbosch

Sinds in 1970 de Haringvlietsluizen in gebruik zijn genomen, is de Biesbosch ingrijpend veranderd. Een groot aantal in dit zoetwatergetijdengebied gelegen terreinen ontwikkelt zich nu spontaan. In de tegenwoordige wilgenbossen zijn verrassende plantesoorten gevonden: Verspreidbladig goudveil (*Chrysosplenium alternifolium*) en Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*).

Arno Boesveld & Jacques van der Neut

Van cultuur- naar natuurgebied

Als we het over de Biesbosch hebben, realiseert niet iedereen zich dat dit zoetwatergetijdengebied eigenlijk uit drie deelgebieden bestaat (fig. 1): de bekende Brabantse Biesbosch en aan de Zuidhollandse kant de Dordtse Biesbosch (bij de Moerdijkbruggen) en de op de oostpunt van het Eiland van Dordrecht liggende Sliedrechtse Biesbosch. Door het graven van de Nieuwe Merwede (1851-1886) werd de scheiding tussen de Zuidhollandse- en Brabantse Biesbosch een feit. Eens werkten er in de Biesbosch honderden griend-, riet- en biezensnijders. Vóór de afsluiting van het Haringvliet in 1970,

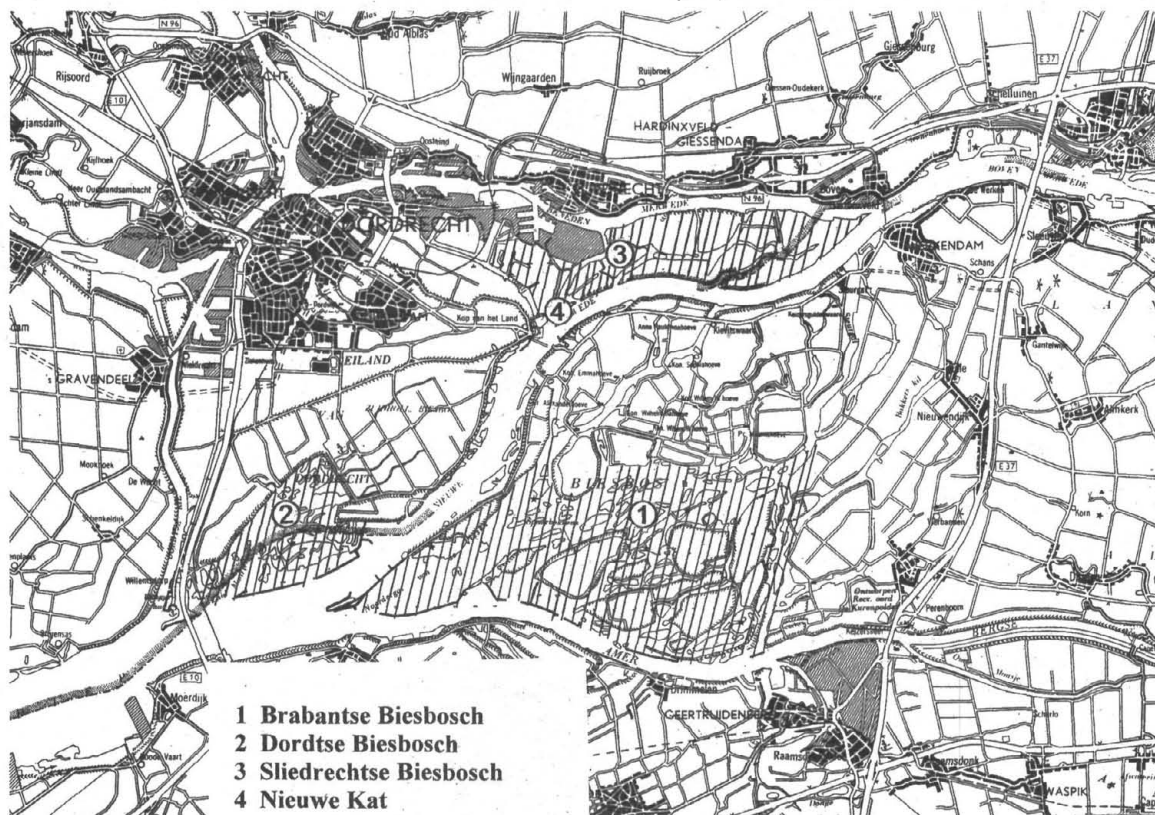

Fig. 1. De drie
deelgebieden van
"De Biesbosch".

- 1 Brabantse Biesbosch
- 2 Dordtse Biesbosch
- 3 Sliedrechtse Biesbosch
- 4 Nieuwe Kat

door middel van de tussen Stellendam en Hellevoetsluis gelegen Haringvlietsluizen, werden onrendabele griendcomplexen al aan hun lot overgelaten. De noeste griendwerkers verdwenen geleidelijk van het toneel. Na de afsluiting kwam er een abrupt einde aan de boeiende hartslag van het gebied: de getijdenwerking verdween. De resterende griendbedrijven hielden er mee op. Eenzelfde ontwikkeling deed zich voor bij de rietsnijders. De Biesbosch onderging een complete metamorfose, het veranderde van een cultuur- in een natuurgebied. Staatsbosbeheer, met ruim 5000 hectare de grootste beheerder in de Biesbosch, heeft er bewust voor gekozen een groot aantal terreinen zich spontaan te laten ontwikkelen. Wilgenbossen met schots en scheef gezakte bomen en rietruigten met opslag van Vlier (*Sambucus nigra*) zijn in een groot deel van de Biesbosch nu beeldbepalend. Door directe verbinding met de Nieuwe Waterweg staat de Sliedrechtse Biesbosch nog onder invloed van getijdenwerking (ongeveer zo'n zeventig centimeter).

Verspreidbladig goudveil

In de Biesbosch is heel veel veranderd. Dat neemt echter niet weg dat zich er on-

verwachte ontwikkelingen voordoen, zoals bijvoorbeeld de vondst van Verspreidbladig goudveil (*Chrysosplenium alternifolium*) in een aan zijn lot overgelaten wilgenbos; de eerste melding van deze soort in buitendijks gebied. De bewuste groeiplaats bevindt zich in een oud, opengevaaid griendperceel op de Catharina-plaatjes in de Brabantse Biesbosch en heeft een oppervlak van tien bij dertig meter. In de derde week van april 1994 vonden wij honderden volop bloeiende plantjes, die werden omringd door soorten zoals Grote brandnetel (*Urtica dioica*), Speenkruid (*Ranunculus ficaria*), Groot springzaad (*Impatiens noli-tangere*), Kleefkruid (*Galium aparine*), Bosmuur (*Stellaria nemorum*) en Gele lis (*Iris pseudacorus*). De waterstanden in de Brabantse (en Dordtse) Biesbosch worden nu vooral bepaald door een ingewikkeld samenspel van de factoren rivierafvoer (van Maas en Rijn), windkracht en -richting en het beheer van de Haringvlietsluizen. De hoogteligging van de Catharina-plaatjes varieert tussen de 1,30 en 1,75 m + N.A.P. Dit betekent een gemiddelde overstromingsfrequentie van 1 keer per jaar (v.d. Tempel, 1990).

Het Verspreidbladig goudveil werd ge-

vonden door I.S. Zonneveld. Dat maakte het verhaal eigenlijk helemaal compleet. Zonneveld zinspeelde tijdens zijn studie van de Biesbosch in de jaren vijftig al op hun mogelijke komst. Bij het beschrijven van de door hem gevonden vegetaties verwoordde hij het in zijn dissertatie (1960) zo; "Op deze plaatsen vertoont ze grote gelijkenis met de door Meyer-Drees (1936) beschreven bronnetjesbossen. De overeenkomst in milieu is duidelijk. Alléén de *Chrysosplenium*soorten zijn tot nog toe op dergelijke plaatsen niet aangetroffen".

Tongvaren

Bij Verspreidbladig goudveil als nieuwkomer in de Biesbosch bleef het niet. Rond kerst 1994 vond Arno Boesveld in de Sliedrechtse Biesbosch Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*). Normaliter wordt deze plant aangetroffen op (vochtige) kade- en werfmuuren en in rioolputten. Weeda et al. (1985) melden voorts dat deze varen na de afsluiting van vroegere zeearmen, zoals de Zuiderzee, de Grevelingen en de Lauwerszee, verscheen tussen de basaltbeschoeiing van de voormalige zeedijken. De in de Sliedrechtse Biesbosch aangetroffen Tongvarens groeiden

De Tongvaren (*Asplenium scolopendrium*) werd rond kerst 1994 in de Sliedrechtse Biesbosch aangetroffen. Ze groeiden op omgevallen wilgen.

echter op omgevallen wilgen. Het ging om een tiental planten verdeeld over twee locaties. De omgevallen wilgenstammen waren bedekt met een dik tapijt aan mossen, bestaand uit Gewoon dikkopmos (*Brachythecium rutabulum*), Klauwtjesmos (*Hypnum cupressiforme*), Fijn laddermos (*Eurhynchium praelongum*) en verder Smalle stekelvaren (*Dryopteris carthusiana*) en Mannetjesvaren (*Dryopteris felix-mas*). De omgevallen wilgen maakten ooit deel uit van een gemengde aanplant (populieren en wilgen) in polder de Nieuwe Kat. Deze aanplant dateert uit het eind van de jaren vijftig, begin jaren zestig. In de directe omgeving van de Tongvarens vonden wij soorten, zoals Gele lis, Moerasspirea (*Filipendula ulmaria*), Watermunt (*Mentha aquatica*), Kattestaart (*Lythrum salicaria*), Wolfspoot (*Lycopus europaeus*), Moeraswalstro (*Galium palustre*) en Scherpe zegge (*Carex acuta*). Voorts de Spindotter (*Caltha palustris* subsp. *araneosa*) en de Bittere veldkers (*Cardamine amara*), indicatoren bij uitstek van het zoetwatergetijdengebied.

Bij aanhoudende noordwesterstorm of verhoogde rivierafvoer loopt de Nieuwe Kat regelmatig onder water. Soms kan zoiets wekenlang duren. De Tongvarens op de wilgenstammen zijn dan ondergedompeld. In het verleden loosde de Nieuwe Kat haar water door middel van een houten klepduiker in de kade. Door het in ongerede raken van deze voorziening en doordat omgevallen bomen een aantal gaten in de kade hebben veroorzaakt staat de Nieuwe Kat nu direct onder invloed van de getijdenwerking.

Literatuur

Tempel, R. v.d., 1990. Natuurontwikkeling in de Biesbosch. Studierapport ten behoeve van het beheers- en inrichtingsplan. NMF Noord-Brabant.

Weeda, E.J., R. Westra, Ch. Westra & T. Westra, 1985. Nederlandsche oecologische FLORA, wilde planten en hun relaties deel 1.

Zonneveld, I.S., 1960. De Brabantse Biesbosch; een studie van bodem en vegetatie van een zoetwatergetijdendelta.

A. Boesveld
Waag 30
3311 BB Dordrecht

J.J.M. van der Neut
Aletta Jacobserf 408
3315 EN Dordrecht